

Posudek na diplomovou práci Michaely Peštové „Hodnocení efektivnosti zahraniční rozvojové spolupráce Česka v období 1996-2010“, PŘF UK, 2012

Předně je třeba ocenit pečlivý přístup autorky, snahu o metodickou správnost, velký rozsah použité literatury a v neposlední řadě i rozsáhlý sběr vlastních dat. Autorka si na sebe vzala úkol vsutku nelehký. Vyhodnotit společně velké množství dílčích rozvojových projektů v různých oblastech, nebo dokonce rozvojovou pomoc „jako celek“, je mimořádně obtížné, ne-li nemožné. Těžko bychom asi hledali evaluační studie, které se o podobné vyhodnocení pokusily. Dárci rozvojové pomoci hodnocení obvykle provádějí na úrovni jednoho projektu nebo na úrovni rozsáhlejšího programu, případně celého sektoru (například hodnocení výsledků podpory v oblasti základního školství). Hodnotit lze také výsledky pomoci, která směřovala do jedné partnerské země (například hodnocení pomoci Evropské komise Moldavsku). V posledních letech se stále častěji objevuje i hodnocení rozvojové pomoci podle způsobu realizace, zejména hodnocení tzv. rozpočtové podpory.

Pro účely diplomové práce však toto komplikované téma posloužilo výborně. Autorce se podařilo správně pojmenovat a porozumět řadě problémů spojených s realizací zahraniční rozvojové pomoci. Pokud (?) dosud neměla možnost na některém rozvojovém projektu sama pracovat, je její vhlad třeba ocenit dvojnásob. Pokud takovou možnost již měla, velmi dobře ji při zpracování diplomové práce využila. Navzdory uvedeným kvalitám se však autorce nepodařilo některé otázky položit správně, a dopustila se i několika dalších chyb a nepřesností. Tento posudek se proto dále zaměřuje na dílčí nedostatky diplomové práce a klade otázky, na které může autorka odpovědět v průběhu obhajoby.

Oceňuji kvalitní zpracování teoretické části práce, kde autorka pojednává m.j. o hodnocení efektivity. Správně konstatuje, že hodnocení vazeb mezi objemem pomoci a růstem HDP je dnes již překonané. Na rozvoj většiny zemí mají mnohem větší dopad například zahraniční investice, ale i schopnost každé vlády mobilizovat domácí zdroje, například dobrou správou daní. Autorka se správně zamýšlí (str. 16), zda je vůbec rozvojová pomoc nezbytná. Celkový dojem z textu však kazí některé chyby a nepřesnosti, stejně jako opakované citace stejných zdrojů. Lze doplnit, že podílu 0,7 % HDP rozvojové pomoci již dosáhlo i Nizozemsko. Proč autorka nevyužívá volně dostupných statistik OECD a tyto základní údaje hledá v dílčí studii z roku 2006? Základní definice jsou k dispozici například na internetových stránkách OECD, není třeba je hledat v literatuře (opakovaně citována práce Destrée, Lebeda, Lukáš, 2009).

Na str. 19 autorka hovoří „jazykem nevládních organizací“ o tzv. zveličené pomoci. Pro odbornou práci by však bylo vhodnější opustit tuto rétoriku a vycházet raději z mezinárodně respektovaných pravidel OECD pro statistické výkaznictví rozvojové pomoci (opět volně přístupné na internetových stránkách OECD). O těchto pravidlech se v odborných kruzích také vede diskuse (například sporná otázka výdajů na mírové mise).

Název práce trochu nesprávně hovoří o „efektivnosti“, které je (vedle relevance, efektivity a udržitelnosti) jen jedním z evaluačních kritérií (čehož si je autorka jistě vědoma). Obsahem práce je hodnocení i z hlediska dalších kritérií, proto by měl název práce být formulován obecněji (například „vyhodnocení“).

Vzhledem k ambicióznímu záměru a úsilí vynaloženému na sběr dat je škoda, že se autorka nepokusila spoléhat i na jiné zdroje, než na jednotlivé evaluační zprávy a na samotné realizátory rozvojových projektů. Pokusila se například kontaktovat Českou rozvojovou agenturu? Nebo Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci Ministerstva zahraničních věcí? Pokud by takové konzultace uskutečnila, mohla by získat další informace o realizovaných projektech a další užitečná data. Například totiž není pravda, že nelze určit

podíl finančních prostředků vynaložených na hodnocené projekty na celkovém objemu zahraniční rozvojové pomoci ČR v daných letech (str. 11). Podíl je snadno vysledovatelný z každoročního plánu, který schvaluje vláda ČR. I bez těchto plánů je však možné podíl alespoň zhruba odhadnout (objevuje se též na str. 43).

Nyní ke kritériím hodnocení (str. 44). Nad rámec čtyř obvyklých evaluačních kritérií (relevance, efektivnost, efektivita a udržitelnost) autorka ještě doplnila dvě kritéria vlastní (transparentnost vůči veřejnosti a přidaná hodnota projektu). Může autorka vysvětlit, proč zvolila právě tato kritéria? Obě jsou zajímavá a jejich vyhodnocení může přinést užitečnou informaci. Metodicky je však nesprávné propojovat tato kritéria se standardními evaluačními kritérii tak, jak to autorka učinila například v celkovém vyhodnocení projektů na str. 79 – 81. Je dobře, že si autorka uvědomuje (str. 45), že jednotlivá kritéria nemusí být nutně stejně prakticky významná a že se také liší názory na jejich praktickou relevanci.

Několik komentářů a otázek k vlastnímu vyhodnocení:

- Autorka uvádí svá zjištění v procentech (například na str. 53: „strategiím partnerských zemí odpovídá 93 % projektů), ale nepřipojuje žádný komentář, zdali je to výsledek dobrý nebo špatný. Obdobně postupuje i dále. Může autorka u obhajoby své práce ke svému kvantitativnímu hodnocení připojit i vyhodnocení kvalitativní? Jaké hodnoty lze již považovat za úspěch?
- Vhodnost některých indikátorů, které si autorka stanovila, je diskutabilní. Směšuje totiž hodnocení aktivit, které byl realizátor povinen provést (dle smlouvy se zadavatelem) s těmi, které nebyl povinen provést. Souhlasím s autorkou, že například „vlastní zhodnocení projektu je projevem zodpovědnosti za vlastní aktivitu“ (str. 61). Byl však realizátor povinen toto vlastní zhodnocení provádět? Pokud ne, můžeme statistický ukazatel „samo-hodnocení“ považovat za relevantní? Obdobně u hodnocení počtu realizátorů, kteří mají informace o současném stavu projektu (str. 78). Je to jejich povinnost? Lze například skutečnost, že realizátor nemá – například z důvodu personálních změn ve firmě - informaci o dodávce, kterou realizoval před deseti lety? Znovu: realizátor odpovídá jen za provedení úkolů stanovených smlouvou, ostatní je úkolem jiných subjektů jak na straně „odběratele“, tak na straně „zadavatele“.
- Za nejproblematictější považuji indikátor transparentnosti, hodnocené podle množství informací publikovaných na internetových stránkách realizátorů. Je vůbec povinností realizátorů mít nějaké internetové stránky? Mají takovou povinnost ve smlouvě se zadavatelem? Proč autorka raději nepožádala o informace přímo zadavatele (příslušná ministerstva) nebo příslušné zastupitelské úřady ČR v zahraničí? Transparentnost hospodaření s veřejnými prostředky je především úkolem státní správy, tedy zadavatele. Pro zajímavost uvedme, že ČR je ze strany evropských nevládních organizací hodnocena na předních místech v rámci EU (v minulém roce na 6. místě v EU).
- Na str. 70 autorka konstatuje. „11 % realizátorů uvedlo, že jejich projekt korupce ovlivnila pozitivně“. Může autorka vysvětlit, co je tím myšleno?
- V kapitole 4.5. autorka diskutuje „přidanou hodnotu projektů“. Jde o důležité hledisko. Protože však v diplomové práci usiluje o celkové zhodnocení, může se autorka zamyslet nad tím, jaká je přidaná hodnota zahraniční pomoci ČR? Máme nějaké jedinečné know-how? Na která témata by se rozvojová pomoc ČR měla do budoucna zaměřit, aby co nejlépe využila našich „komparativních výhod“? Může nám autorka sdělit svůj názor v průběhu obhajoby?

- Kapitola 4.6. „udržitelnost“: Je zajištění udržitelnosti opravdu pouze úkolem realizátora? Realizátor může fungovat například jen jako dodavatel technologie.
- Vyjádření na straně 75 (2. odst. 2.ř.) .. „kroky, které povedou k dalšímu pokračování projektu“, by mělo být spíše formulováno jako „kroky, které povedou k dalšímu pokračování pozitivních výsledků projektu“: Věřím však, že se nejedná o nepochopení ze strany autorky, ale pouze o nepřesné vyjádření.
- Pokud jde o závěrečnou kapitolu 5.1. „Praktické implikace“, autorka by měla jasně uvést, komu jsou její doporučení určena.

Z řady překlepů a drobných chyb upozorňuji na:

- ČR nevstoupila do EU v roce 2005 jak chybně autorka uvádí (str. 16), ale již 1. května 2004.
- Nesprávné psaní cizího slova „gender“ (na str. 25 je uvedeno „generové nerovnosti“).
- Str. 133, autorka ponechala v textu svou poznámku, „napsat E-mail, jestli můžu text publikovat nebo ne“. Četla tento text vůbec po sobě?

Navzdory všem výše uvedeným připomínkám je práce zpracována celkově velmi dobře. Autorka do ní jistě vložila hodně času a energie. Nepochybují o tom, že ji zpracovávala s velkým zájmem o danou problematiku. Požadavky, kladené na diplomové práce, autorka splnila. **Celkově proto práci hodnotím stupněm „výborně“.**

Petr Halaxa
26. května 2012